

Bolk versus Katja

Of: zal het ooit nog goed komen tussen jongeren en de politiek?

door Marco van Lierop

Toen Frits Bolkestein onlangs voor een televisieprogramma werd gevraagd om met Katja Schuurman, de populairste soapster van dit moment, in debat te gaan weigerde de fractievoorzitter van de VVD zijn medewerking. Tegen haar verschijning zou Bolkestein het nooit hebben kunnen winnen, legde zijn voorlichter desgevraagd uit. Alsof het winnen van de politicus of de TV-personality er iets toe deed?! Door het kortzichtige eigen belang te laten prevaleren, liet Bolkestein echter een prachtige kans verloren gaan om de harten van jongeren voor de politiek te winnen. Het voorval is een goede illustratie van de moeizame verhouding tussen politiek en jongeren: ze spreken elkaars taal niet, ze begrijpen elkaars gedrag niet en staan letterlijk en figuurlijk anders in de wereld. Ze reageren op elkaar als volslagen vreemden.

De politiek vertoont meer en meer moraliserende en paternaliserende reflexen in de confrontatie met 'vreemden', waaronder naast migranten nu dus ook de eigen jongeren. De drang tot aanpassing wordt steeds sterker. En jongeren zijn op hun beurt met heel andere zaken bezig dan het verkalkte en saaie en schijnbaar machteloze wereldje van de politiek. Zij richten zich liever op avontuurlijke actiegroepen als Greenpeace. Het gaat me niet om de vraag wie van de twee er gelijk heeft, maar om het feit dat er geen communicatie lijkt te bestaan tussen jongeren en politieke partijen. Het wederzijds begrip en respect lijken te ontbreken en dat zijn toch belangrijke voorwaarden om met elkaar in gesprek te komen. Ik zal in dit artikel daarom beide houdingen nader proberen te analyseren en vervolgens enkele voorstellen doen hoe de communicatie weer op gang zou kunnen worden gebracht. De politieke partij zal zich daarbij het sterkste moeten aanpassen, het instituut politieke partij moet als het ware bij de tijd worden gebracht

Er is iets eigenaardigs met de verhouding tussen jongeren en politiek. Meer dan ooit zijn jongeren onderwerp van beleid, politieke partijen hebben de mond vol van vernieuwing en verjonging en toch wil het niet vlotten tussen de politiek en de jongeren. Hoe komt dat toch?

omdat zij in de oude vorm nooit in staat zal zijn jongeren van nu aan te spreken en andersom door jongeren ook niet zal worden aangesproken.

Post-modernistisch wezen

Jongeren en politiek lijken al jaren niet meer samen te gaan. Wanneer men het aantal jongeren met een partijlidmaatschap in ogenschouw neemt, kan men nauwelijks een andere conclusie trekken. Nog niet één procent van de jongeren tot eenentwintig jaar is lid van een politieke partij.

Toch interesseert de hedendaagse jongere zich wel degelijk voor het publieke belang en kijkt hij/zij verder dan alleen het eigen

belang. De ledenlijsten van single-issue organisaties als Greenpeace en WNF worden in aanzienlijke mate bevolkt door jongeren. Om deze paradox goed te kunnen begrijpen dient men zich te verdiepen in de identiteit en het levensgevoel van de hedendaagse jongere.

Uit het laatste jongerenrapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau blijkt dat de generatie van na 1970 een zeer individualistische kijk op de samenleving heeft. Er lijkt nauwelijks een post-modernistisch wezen te bedenken dan de hedendaagse Nederlandse jongere. Het SCP signaleerde in 1996 een grote tolerantie naar sociale, persoonlijke kwesties als bijvoorbeeld drugsgebruik en het homohuwelijk, maar een zeer intolerante houding naar een sociaal-economische misstand als uitkeringsfraude. De van oudsher progressieve waarde uit het vrijheid blijheid-tijdperk van persoonlijke ontplooiing wordt met groot gemak gecombineerd met de -voorheen- conservatieve waarde van recht en orde. Jongeren van nu zijn niet meer voor één gat te vangen.

Het huidige politieke partijenstelsel heeft echter geen antwoord op de eclecticische mentaliteit van jongeren. Politieke partijen stappen immers nog steeds vanuit een alomvattende visie en met brede concepten de politieke arena in. Er wordt weinig ruimte gelaten voor diversiteit en pluralisme binnen de eigen gelederen. De

ectische houding van jongeren wordt door de partijen zelfs vaak minzaam afgedaan als plat opportuniste of gebrek aan ruggengraat.

Harry Kunneman heeft de confrontatie tussen de politiek elite en de jongeren ooit omschreven als de clash tussen de theemutsencultuur en het walkman-ego. In de theemutsencultuur is de identiteit van individuen lokaal verworteld "dat wil zeggen verbonden met één plek, één gemeenschap en één traditie". Het walkman-ego is daarentegen juist plastisch en geeft vorm aan zijn identiteit "door voortdurend keuzes te maken uit een overweldigend aanbod van permanent vernieuwende en zich uitbreidende consumptiemogelijkheden.

De identiteitsmodellen die het walkman-ego met name via de massamedia krijgt aangereikt verwijzen niet of nauwelijks meer naar gemeenschappelijke deugden, maar stellen in plaats daarvan de individuele consumptie, het persoonlijke genieten en de individuele carrière centraal." (1).

De conclusie van Kunneman is dat "de identiteit en de toekomst van de samenleving in haar geheel niet volgens een theemutsenpatroon uitgedragen kan worden (...) Een dergelijke visie vraagt om andere vormen van politieke vertegenwoordiging die in het teken staan van individuerende relaties." (2).

De rol van politieke partijen

De traditionele rol van politieke partijen komt meer en meer onder druk te staan, mede door het succes van de single-issue organisaties. Deze organisaties hebben een zeer nuttige functie binnen het democratische stelsel. Toch zullen zij nooit alle functies van de politieke partijen kunnen overnemen. Politieke partijen hebben tenminste vier functies:

- recruitering en selectie van vertegenwoordigers en bestuurders;
- de articulatie en aggregatie (integratie) van de vele wensen en eisen die in de samenleving ten aanzien van de overheid leven;
- politieke socialisatie en mobilisatie van de achterban;
- de communicatie tussen overheid en samenleving (3).

Als we deze functies overzien, dan kunnen sociale bewegingen de laatste twee gemakkelijk op zich nemen, maar de eerste twee niet. Politieke keuzes zijn uiteindelijk alleen democratisch gelegitimeerd als ze door de politieke vertegenwoordigers worden gemaakt (behalve natuurlijk in het geval van een referendum).

Het is dus van groot belang dat de jongeren van nu zich evenzeer inlaten met politieke besluitvorming via politieke partijen, als met

de acties van de single-issue organisaties. Wanneer jongeren en de politiek onderling het contact verliezen, dan gaat er een generatie verloren voor de politiek met alle gevolgen van dien.

De verplaatsing van de politiek

Maar kunnen politieke partijen jongeren nog wel aanspreken? De rol van de media maakt de partijen eigenlijk zo goed als overbodig als het gaat om het informeren van het publiek, en dus de jongeren. De

personalisering van de politiek sluit hier naadloos op aan. En met de moderne informatie en communicatietechnologie is het operationeel maken van een systeem van directe democratie een fluitje van een cent. Is de politieke partij niet gewoon een achterhaald instituut dat op het punt staat te verdwijnen en hebben jongeren niet gewoon gelijk als zij hun heil elders zoeken?

Jongeren hebben misschien nog meer gelijk dan velen

wel denken gegeven de wetenschappelijke analyses van de politieke status quo. Er bestaat brede consensus over de zogenaamde 'verplaatsing van de politiek'. De macht ligt allang niet meer bij het parlement in Den Haag, maar bij Europese instituten, commissies en maatschappelijke organisaties, waaronder grote bedrijven en sociale bewegingen. Deze verplaatsing is het gevolg van een aantal parallelle processen als Europeanisering, internationalisering, regionalisering, verambtelijking, technologisering, individualisering, en juridisering (4). Deze verplaatsing van de politieke macht vraagt om een andere democratische verankering, een andere verantwoording van de macht en een andere overheid. Kortom, om politieke vernieuwing.

Tot die politieke vernieuwing blijken de politieke partijen niet of nauwelijks in staat. De realiteit anno 1997 is dat partijen zich ideologisch en programmatisch nauwelijks nog van elkaar onderscheiden. Kiezers stemmen niet meer op een partij vanwege de ideologie die deze partij uitdraagt, maar voelen zich aangesproken door een 'cultuur' binnen een partij. Jonge kiezers stemmen vooral op herkenbare en aansprekende politici. Gerrit Jan Wolffensperger schreef hierover in 1994 in een bundel met de retorische titel 'Politiek zonder partijen?': "Het gezicht van een politieke partij zal steeds meer worden gevormd door de hele groep van personen die haar vertegenwoordigt, en steeds minder door het programma of de politieke leider alleen" (5). Zijn gelijk leidt echter tot functieverlies van de politieke partijen. De partij wordt steeds meer voertuig van personen in plaats van andersom.

De clash tussen theemutsencultuur en het walkman-ego

(1) Zie: 'Politiek, carrière en bestaansethiek' van H. Kunneman, p. 76, in: *Politiek zonder partijen?*, red. C. Voerman, Het Spinhuis, 1994

(2) zie noot 1, p. 84

(3) Uit: *Gids Politieke partijen, 'Inleiding' door Gerrit Voerman*, p. 14, Instituut voor publiek en politiek, Amsterdam 1996.

(4) Zie: 'De verplaatsing van de politiek', Mark Bovens e.a., Wiardi Beckmanstichting, Amsterdam 1995

(5) *Politiek zonder partijen?* redactie C. Voerman, G.J. Wolffensperger 'Partijen in het post-ideologisch tijdperk: gedachten over de toekomst van politieke partijen'. Het Spinhuis Amsterdam, 1994

Subsidiepartijen

De partijen hebben tot nog toe weinig gedaan aan het tegengaan van hun functie- en ledenverlies. De vermindering aan inkomsten als gevolg van het teruglopend aantal leden werd telkenmale gecompenseerd door het toekennen van overheidssubsidie. Subsidieëring door de staat werd een beproefd middel om het door vergrijzing slinkende ledenaantallen ontstane financiële gat te dichten. De verantwoordelijke VVD-Minister Dijkstal beloofde de noodlijdende partijen onlangs weer een verhoging van het totale subsidiebedrag van acht naar tien miljoen gulden. De partijen kunnen er door dit gulle gebaar weer even tegenaan, maar om een substantiële oplossing voor het functie- en ledenverlies gaat het hier natuurlijk niet. Er kleven zelfs allerlei ongewenste aspecten aan verregaande subsidieëring van partijen door de overheid. De overheid krijgt zo bijvoorbeeld nogal wat grip op de organisatievorm van de partijen want het toekennen van subsidie gaat gepaard met voorschriften, protocollen en controles. Hierdoor verworden partijen nog eerder tot stoffige, starre bureaucratistische organisaties in plaats van aantrekkelijke flexibele bewegingen.

De partijen zijn zich wel bewust van het belang van jonge leden om de aantrekkingskracht van de partij op de toekomstige generaties te behouden. Of het nu gaat om de verjonging van een Tweede Kamerfractie, het ruim baan geven aan 'Niet-Nix' binnen de PvdA of om de flitsende campagne filmpjes met housedreun; 'verjonging' is het devies. Dit soort initiatieven zijn echter niet meer dan verkapte reclamecampagnes en zo komen de partijen niet verder dan kretologie: 'Jong is nieuw' en 'Jong is beter dan oud'. Wellicht kunnen de politieke jongerenorganisaties daadwerkelijk hulp bieden bij het op gang brengen van de communicatie tussen jongeren en politiek.

Politiek en 'The young ones'

Sinds 1970 ontvangen partijen subsidies voor aan de partij gelieerde instellingen zoals wetenschappelijke bureaus, vormings- en scholingsinstituten en jongerenorganisaties. Sindsdien heeft bijna elke partij een eigen jongerenorganisatie. De VVD kent haar Jongeren voor Vrijheid en Democratie (JOVD), de PvdA biedt onderdak aan de Jonge Socialisten (JS), het Christen Democratisch Jongeren Appèl herbergt de jonkies van het CDA en D66 is per saldo de moederpartij van de Jonge Democraten. Samen beschikken zij over zo'n 7500 leden.

De politieke jongerenorganisaties (PJO's) vormen als het ware een instrument waarmee jongeren kunnen worden aangesproken en de belangstelling voor politiek in brede zin kan worden gewekt. De PJO's hebben tot doel jongeren in aanraking te brengen met politiek. Door hun scholings- en vormingstaak functioneren zij ener-

Gerrit Jan Wolffensperger 'off the record' in gesprek met enkele Jonge Democraten

zijds als een politieke speeltuin en anderzijds als een kweekvijver. De PJO's beschikken als geen ander over een netwerk binnen de jongerencultuur, simpelweg omdat de leden zich daar zelf in bewegen. Daardoor kunnen ze redelijk goed inschatten wat de jongeren van nu bezighoudt. Hoeveel jongeren de PJO's bereiken is onbekend, maar het aantal geïnteresseerden dat zich aanmeldt is in elk geval zeer klein. Slechts 0,3 procent van de Nederlandse jongeren is lid van een PJO. Bovendien zijn het toch weer vooral de hogere opgeleiden - lees: studenten - die actief zijn in een PJO. Met name de werkende jongeren zijn afwezig in de PJO's.

'Naar de jeugd toe'

PJO's kunnen slechts voor een klein deel de kloof tussen jongeren en de politiek overbruggen. Wanneer de 'volwassen' politiek jongeren wil aanspreken, dan zal het zichzelf gedeeltelijk moeten aanpassen aan jongeren en hun cultuur. Dat is niet alleen maar lastig. Het opent ook mogelijkheden tot verandering of 'vernieuwing' van de eigen cultuur en de eigen instrikties.

In het verlengde van het voorgaande heb ik drie voorstellen. Ten eerste zou men de politieke besluitvorming inzichtelijker kunnen maken voor jongeren, onder meer met behulp van de oude en nieuwe media. Om met de oude media te beginnen: een publieke omroep als de NPS kan hierin een belangrijke rol vervullen. 'Politiek Den Haag' zou bijvoorbeeld de NPS kunnen vragen een politiek commentator voor het jeugdjournaal aan te nemen. Kinderen die dagelijks met hun ouders op een leuke, begrijpelijke wijze politiek voorgeschoteld krijgen, zullen als adolescent waarschijnlijk meer met het onderwerp politiek vertrouwd zijn.

Met behulp van de nieuwe media (Internet) kan de organisatie van de bestaande politieke partijen worden vernieuwd, zodat de leden meer worden uitgedaagd deel te nemen aan partijactiviteiten. Leden kunnen gerichter worden benaderd en partijen kunnen zich veel beter informeren over de wensen en opvattingen van het eigen electoraat. De technologische uitdaging aan partijen is ech-

Doorpakken.

NEDERLAND WERKT
VNO-NCW

VNO-NCW

doorpakken, (pakte door, heeft doorgepakt) (onoverg.) 1. Het goede werk voortzetten. Combinatie van doorgaan en aanpakken. Term werd in 1997 in gebruik genomen door de Vereniging VNO-NCW, in haar beleidsaanbevelingen voor de kabinetsperiode 1998-2002. Die aanbevelingen had zij neergelegd in zes cahiers. Een algemeen cahier, dat de belangrijke actiepunten op diverse beleidsterreinen omvatte en daarnaast een analyse gaf van het veelgeroemde poldermodel. In de overige vijf cahiers werden de voorstellen voor meer werkgelegenheid, onderwijs, sociale zekerheid, leefbaarheid en een concurrerend

fiscaal beleid uitgewerkt. *Het kabinet moet doorpakken*; 2. (voetbalterm). Stevig doorgaan, niet verslappen. *In de pauze zei de coach tegen zijn jongens: "Even doorpakken, dan kan de winst ons niet ontgaan!"*

Geïnteresseerd in de visie van VNO-NCW op het kabinetsbeleid voor de periode 1998 - 2002? Bestel gratis de cahiers. Bel 070 349 02 75 of kijk op internet: <http://www.vno-ncw.nl/verkiezingen>.

ter nogal "dubbelzinnig van karakter" (6). Partijen kunnen door het directe en interactieve karakter van de nieuwe media namelijk ook hun intermediaire functie verliezen.

Ten tweede moet men het belang van humor in de politiek niet onderschatten. Het haantjesgedrag dat zich manifesteert aan het Binnenhof sluit iedere vorm van humor uit. De verbeterde scoringsdrang gaat nu eenmaal niet samen met het vleugje zelfrelativering dat de politiek zo hard nodig heeft. Ik verwijs nog maar eens naar de openingsalinea over de mislukte ontmoeting tussen Frits Bolkestein en Katja Schuurman.

Met deze constatering beland ik bij mijn derde voorstel: de politieke cultuur kan alleen interessanter worden gemaakt voor jongeren door aansluiting te zoeken bij hun belevingswereld en identiteit. Waarom schrijven politieke partijen bijvoorbeeld nooit prijsvragen met grote prijzen uit en waarom bestaat er geen merchandising van de verschillende partijen en hun kopstukken?

Politieke partijen moeten jongeren niet neerzetten als platte, hedonistische consumenten, maar juist inspelen op hun postmodernistische levensgevoel. Dus niet moraliseren en terug naar de theemutsencultuur, maar proberen ruimte te scheppen voor individuele, communicatieve relaties.

(6) Zie: 'Politieke partijen in het digitale tijdperk' van P.W.Tops en P. Depla, p. 105 in: *Politiek zonder partijen?*, red. G. Voerman, Het Spinhuis 1994

(7) Zie: 'Beteuiste zelfstandigheid: individualisering, sekse en verzorgingsstaat', Jet Bussemaker, SUA, Amsterdam 1993

De onmacht van de politieke partijen

Het verlangen van jongeren naar individualiteit en autonomie moet serieus worden genomen. Maar de politiek kan daar over het algemeen slecht mee omgaan. Tot nog toe heeft het beleid, volgens Jet Bussemaker in haar proefschrift over individualisering, hierop gereageerd "door de regelgeving uit te breiden, te verfijnen en juridisch te differentiëren" en deze "steeds verfijndere categorisering en nieuwe onderscheidingen van begrippen in de regelgeving staan op gespannen voet met de pluriformiteit en differentiatie in maatschappelijke ontwikkelingen" (7) In dat opzicht is de moeizame relatie tussen jongeren en de politiek geen uitzondering, maar eerder een bevestiging van de onmacht van de politiek en de politieke partijen om met de maatschappelijke ontwikkelingen mee te bewegen en zichzelf te vernieuwen.

Vandaar dat ik mijn meest radicale voorstel voor het laatst heb bewaard. Als het de volwassen politieke partijen niet lukt om weer in contact te komen met jongeren, dan moeten jongeren misschien maar het voorbeeld van de ouderen volgen en een eigen politieke vereniging oprichten. Want dat zou als een zware nederlaag worden gevoeld door de bestaande politieke partijen. Zover hoeft het natuurlijk niet te komen, maar dan zullen de politieke partijen eindelijk eens hun hooghartige houding ten aanzien van jongeren moeten herzien. Om te beginnen door hen en hun levenshouding serieus te nemen. ♦